

Research Article

Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Kliniğine Getirilen Kanatlı Hayvanların Değerlendirilmesi: 120 olgu (2000-2013)

İbrahim Akın, Rahime Yaygın, Onur Özgün Derincegöz, Zeynep Bozkan Tatlı, Zeynep Bilgen Şen, Cahit Gürsel Bellek*, Osman Bulut, Murat Sarierler, Ali Belge, Nuh Kılıç

Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Cerrahi Anabilim Dalı, 09016, Aydın, Türkiye.

ÖZET

Öz bilgi/Amaç: Kanatlı hayvanlar doğal dengenin varlığının korunması için vazgeçilmez unsurlardandır. Bununla birlikte, insanların hayatlarında arkadaş olarak ta yer almaktadırlar. Bu çalışma 2000-2013 yılları arasında Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Kliniği'ne getirilen kanatlı hayvanlarda hastalıkların dağılımlarını irdelemeyi amaçlamıştır.

Materyal ve Metot: Araştırma materyalini, değişik ırk, tür, cinsiyet ve yaşta 120 adet kanatlı hayvan oluşturdu. Hastalıklar, ortopedik ve diğer hastalıklar olarak değerlendirildi. Ortopedik hastalıklar; kırıklar (açık ve kapalı), lukzasyonlar ve yumuşak doku travmaları olarak irdelendi. Ayrıca, kayıtlar mevsimsel olarak ta incelendi.

Bulgular ve Sonuç: Kanatlı hastaların dağılımları %70,83 evcil ve %29,16 yabancı olarak tespit edildi. Evcil kanatlılarda muhabbet kuşu (%32,50), yabancı kanatlılarda ise şahin (%14,17) en çok karşılaşılan kanatlı türü idi. En çok hastanın yaz (%29,16) ve ilk bahar mevsimlerinde (%26,66) getirildiği belirlendi. Ortopedik problemler %61,66 ve diğer problemler %38,33 olarak tespit edildi. Tüm hastalıklar arasında kırıklar (%47,5) en çok karşılaşılan problem olarak tespit edildi. Evcil kanatlı hayvan türlerinin hasta popülasyonun çoğunluğunu oluşturduğu ve ortopedik problemlerin önemli bir yer tuttuğu saptandı.

Anahtar kelimeler: Kanatlı, Kırık, Cerrahi hastalık, Muhabbet kuşu, Şahin

* Bu çalışmanın bir kısmı, 14. Ulusal Veteriner Cerrahi Kongresi, 2014, Antalya, Türkiye'de sunulmuştur.

The Evaluation of Avian Patients Referred to Surgery Clinics of Adnan Menderes University Veterinary Faculty: 120 Cases (2000-2013)

ABSTRACT

Background/Aim: The avian are indispensable for the protection of the existence of the natural balance. Besides, they are also positioned in people's lives as a friend. This study aimed to research to the distribution of surgical diseases in avian, brought to Surgery Clinics of Adnan Menderes University Veterinary Faculty between the 2000-2013.

Material/Method: The research material was consisted by 120 avian in different kinds of breed, specie, sex and ages. Diseases were evaluated as orthopedic and other diseases. Orthopedic diseases were examined as fractures (open and closed), luxations and soft tissue injuries. Records were also studied by the seasons.

Results and Conclusion: The distribution of avian patients as wild and domestic were determined as 70.83% and 29.16%, respectively. The most encountered domestic and wild avian species were a budgerigar (32.50%), and a hawk (14.17%). The most avian patients were brought in the summer (29.16%) and spring (26.66%). Orthopedic problems were determined as 61.66% and other problems were 38.33%. Fractures (47.5%) were determined as the most encountered problems in the all diseases. It was determined that, domestic avian species accounted for the majority of the patient population, and orthopedic problems were occupied an important place.

Keywords: Avian, Fracture, Surgical disease, Budgerigar, Hawk.

Correspondence to: Cahit Gürsel Bellek: Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Cerrahi Anabilim Dalı, 09016, Aydın, Türkiye. E-mail: cahit.bellek@adu.edu.tr *Part of this study, was presented in 14th National Veterinary Surgery Congress, 2014, Antalya, Turkey.

Giriş

İnsanların köy hayatından şehir hayatına geçiş gösterirken yaşadıkları kültür farklılığı, her seviyedeki insanın hayat tarzını etkileyebilecek değişimleri de yanında getirmiştir. Bu değişim süreci, en iyi arkadaş olarak bilinen köpeklerin yanında kedi, sürüngen ve kuşlar gibi daha küçük hayvanların evcil hayvan olarak seçilme oranını artırmıştır. Evcil kuşlar, özellikle ev hayatına kolay uyum sağlayabilmeleri, renkleri, tabiatları ve papağanlarda olduğu gibi uzun ömürleri nedeniyle daha fazla ilgi çekmektedir (Davis, 1996). Bununla birlikte yabancı kuşların, doğal dengenin varlığı ve sağlıklı bir şekilde devamlılığı için vazgeçilmez oldukları da unutulmamalıdır (Aslan ve ark., 2009; Kibar ve Bumin, 2006). İnsanoğlunun zamanla daha fazla bilinçlenmesi, evcil hayvanlara olan sorumluluklarının ve yabancı hayvanlara karşı olan ilgisinin de artmasına katkıda bulunmuştur. Bu durumun, insanoğlunun evcil ve yabancı hayvanlara karşı yardım girişimlerini ve hayvanların hastalıkları durumunda veteriner kliniklerine sevkini artırdığı düşünülebilir.

Bu çalışmada, 2000-2013 yılları arasında Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) Veteriner Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı Kliniği'ne getirilen kanatlı hayvanlarda karşılaşılan hastalıkların dağılımlarının irdelenmesi amaçlanmıştır; uygulanan tedavi yöntemleri, takip ve sonuçları ele alınmamıştır.

Materyal ve Metot

Bu çalışmada ADÜ Veteriner Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı Kliniği'nin 2000-2013 yılları arasındaki kayıtları incelendi. Anılan yıllar arasındaki kayıtlardan tespit edilen değişik ırk, tür, cinsiyette 120 adet kanatlı hayvan araştırmanın materyalini oluşturdu. Kayıtlar ayrıca hayvanların türleri, hastalıkları ve getirildikleri mevsime göre gruplandırılarak değerlendirildi. Cerrahi hastalıklar, ortopedik ve diğer hastalıklar (yumuşak doku rahatsızlıkları, göz hastalıkları vb.) olarak ikiye ayrılacak şekilde incelendi. Ortopedik problemler, kırıklar (açık kırık, kapalı kırık), lukzasyonlar ve yumuşak doku travmaları olarak irdelendi.

Bazı hastaların cerrahi klinik muayenelerini takiben radyolojik muayeneye başvuruldu (Resim 1). Gerekli görülen durumlarda radyolojik muayene öncesinde sedasyon (0,2-5 mg/kg ksilazin HCl) veya dissosiyatif anestezi (0,2-10 mg/kg ksilazin HCl + 5-30 mg/kg ketamin HCl) uygulandı. Radyolojik muayeneler Comed® (Comed Medical System, Korea) (150 kV, 500 mAS) marka hareketli ve masaya sabit cihaz ile gerçekleştirildi.

Hastalara uygun tedavi yöntemleri (yara ve/veya ilaç tedavisi, kafes istirahati, bandaj ve/veya operasyon vb.) uygulanmıştır. Kısa süreli operasyonlarda dissosiyatif anesteziden (0,2-10 mg/kg ksilazin HCl + 5-30 mg/kg ketamin HCl) yararlanılmış; daha uzun süre gerektiren olguların operasyonlarında anestezinin devamı inhalasyon anestezisi (sevofluran, %2.0-4.0) ile sürdürülmüştür. Sunulan çalışmada tedavi yöntemleri ile takip ve sonuçlar irdelenmemiş, kanatlı hayvanlarda karşılaşılan hastalıkların dağılımları hakkında bilgi verilmiştir.

Bulgular

On üç yıllık süreç (2000-2013) içerisinde tüm hasta sayısının %0,99'u oranında toplam 16 farklı türde 120 adet kanatlı hayvanın kaydı belirlendi (Tablo 1). Bunların, %70,83 evcil (n=85) ve %29,16 yabancı (n=35) olarak dağılım gösterdi. Evcil kanatlılar arasında muhabbet kuşu (%32,50, n=39), yabancı kanatlılarda ise şahin (%14,17, n=17) en sık karşılaşılan kanatlı türleri idi.

En çok hasta getirilen ilk iki mevsim, yaz (n=35) %29,16 ve ilkbahar mevsimi (n=32) %26,66 şeklinde belirlendi. Yaz mevsiminde getirilen kanatlı hasta sayısının, tüm kanatlı hasta sayılarına oranı evcil hayvanlarda %20 (n=24), yabancı hayvanlarda %9,16 (n=11) olarak tespit edildi. Temmuz ayı,

%15'lik (n=18) bir oran ile en çok hastanın getirildiği ay idi.

Hastalıklar tür ayrımı yapılmadan, ortopedik problemler (n=74, %61,66) ve diğer hastalıklar (n=46, %38,33) olarak ikiye ayrıldı ve değerlendirildi. Ortopedik problemler (Tablo 2); kırıklar (açık kırıklar, kapalı kırıklar), lukzasyonlar ve yumuşak doku travmaları olarak irdelendi. Tüm hastalıklar arasında kırıklar %47,5 (n=57) ile en çok sık karşılaşılan problem olarak tespit edildi. Hastaların %15'inde (n=18) humerus kırığı görüldü.

Diğer hastalıklar'ı (n=46) sırasıyla yara %13,33 (n=16), tümör %6,67 (n=8), apse %4,17 (n=5), hemanjiyom %1,67 (n=2), yumurta retensiyonu %1,67 (n=2), konjunktivitis %1,67 (n=2), doğumsal anomali %1,67 (n=2), gagada üreme %0,83 (n=1), hernia ventralis %0,83 (n=1), kursakta ödem %0,83 (n=1), laryngitis %0,83 (n=1), luxatio lentis %0,83 (n=1), blepharitis %0,83 (n=1) oluşturdu; kurşun zehirlenmesi şüphesi bulunan vakalar %2,5 (n=3) ilgili kliniklere sevk edildi.

Yapılan klinik muayenelerde, yabancı kanatlıların tanı öncesi ve tedavi sürecinde sıklıkla dehidrasyon ve açlık ile karşı karşıya kaldıkları izlendi. Kanat kırığı tanısı konulan hayvanlarda en dikkat çekici bulgu, inspeksiyonda etkilenen kanadın/kanatların aşağıda tutulması idi; bu hayvanlara daha sonra yardımcı tanı yöntemleri kullanılarak kesin tanıları konuldu (Şekil 1).

Şekil 1. Bir şahin kanadında çoklu kırık.

Figure 1. Multiple fracture in a hawk.

Tartışma

Sarıerler ve Kılıç (2003), 1999-2003 yılları arasındaki 4 yıllık dönemde, toplam hasta sayısını 1914 ve kanatlı oranını %2,54; Molina-Lopez ve ark., (2013) 1995-2007 yılları arasındaki 12 yıllık süreçte yalnızca yırtıcı kanatlı hasta sayılarını 7553; Fix ve Barrows (1990) ise 1986-1987 dönemlerinde 60 yırtıcı kuş ve 13 farklı tür bildirmiştir. Sunulan çalışma 2000-2013 kapsamaktadır; evcil ve yabancı 16 farklı tür saptanmıştır. Kanatlı hayvan hasta sayısının toplam hasta sayısına oranı %0,99 (n=120) olarak tespit edilmiştir. Anılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında sunulan çalışmada kanatlı hayvan sayısının az olduğu dikkat çekmektedir. Bu azalmanın Aydın ilinde artan serbest veteriner kliniklerinin artışı ile bağlantılı olabileceği düşünülebilir.

Öncelik Temmuz ayında olmak üzere, kanatlı hayvanlar kliniğimize en çok yaz mevsiminde getirilmiştir ve hasta popülasyonun çoğunluğunu evcil kanatlı hayvanlar oluşturmuştur. Av mevsimlerinde, yabancı kanatlı hayvan sayısının artacağı izlenimi mevcuttur. Bu çalışmada av mevsimlerini içine alan (Kara Avcılığı Kanunu 4915; TC Resmi Gazete, 28658, 26.05.2013) Ağustos ve Şubat ayları döneminde gelen yabancı kanatlı hasta sayısı (n=14) %40 iken, av mevsimi dışında kalan diğer dönemlerdeki hasta sayısı (n=21) %60 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, edinilmiş genel kanının (Aslan ve ark., 2009) aksine, yabancı kanatlı hayvan yaralanmalarının av mevsimi ile pek ilişkili olmayabileceği

Tablo 1. Kanatlı hayvan türleri, sayıları ve aylara dağılımları.
Table 1. Numbers, monthly distributions and species of avians.

Cins	Dönem		İLK BAHAR		YAZ		SON BAHAR		KIŞ		Toplam	%						
	21-31 Mart	Nisan	Mayıs	1-21 Haziran	22-30 Haziran	Temmuz	Ağustos	1-22 Eylül	23-30 Eylül	Ekim			Kasım	1-21 Aralık	22-31 Aralık	Ocak	Şubat	1-20 Mart
Güvercin	1			1	1				1							1	5	4,17%
Hindi				1		1				1							3	2,50%
Kanarya	2	1															3	2,50%
Kaz						1											1	0,83%
M. kuşu	2	4	2	3	3	2	3	1	2	3	4	1	3	3	3	3	39	32,50%
Ördek			1	2	4	3	2	2						1	1	1	17	14,17%
Papağan			1						1		1			1	1	1	6	5,00%
Tavuk	1	2		1	1	1		1		2	1			1			11	9,17%
Atmaca			1														1	0,83%
Baykuş			1			2										1	4	3,33%
Karga													1				1	0,83%
Kartal						1											1	0,83%
Kumru		1				2											3	2,50%
Leylek			1	1	2	1	1										6	5,00%
Şahin	1	1	1		1	1			1	1	1		6	2	1	17	14,17%	
Tavus kuşu			1														2	1,67%
TOPLAM	4	10	10	8	2	18	9	6	5	5	7	7	1	13	7	8	120	100,00%

Tablo 2. Ortopedik hastalıklar ve dağılımları.
Table 2. Orthopedic diseases and distribution.

Anatomik bölge	Açık Kırık	Kapalı Kırık	Lukzasyon	YDT
Humerus	7	11	-	-
Femur	3	9	-	-
Phalanx	3	4	-	-
Tibiatusus	1	10	-	-
Radius-ulna	1	5	-	-
Metatarsus	-	1	-	-
Tibiotarsus	-	1	-	-
Kalça	-	1	-	-
Tarsal eklem	-	-	2	-
Yumuşak doku*	-	-	-	15

*: Baş, boyun, gövde, kanat ve bacaklar; YDT: Yumuşak doku travması

izlenimini güçlendirmektedir.

Sunulan çalışmada ortopedik hastalıkların diğer hastalıklara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir; bu durum Fix ve Barrow (1990) ile paralellik göstermektedir. Kibar ve Bümin (2006) kanat kırıklarının en sık görülen kırıklar (%80) olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada kanat kırıkları %20 (n=24) ile arka ekstremitelerde %29,16 (n=35) takip etmektedir. Kanat kırığı tanısı konan vakaların inspeksiyon muayenelerinde, etkilenen kanadın diğerinden daha aşağıda tutulduğu ilgi çekici bir ortak bulgu olarak belirlenmiştir. Bu bulgu literatür bilgi (Kurtde, 2002) ile paralellik göstermektedir. Travmaya bağlı yaralanmalarda doğru yaklaşımın, kanatlılarda komplikasyon oranları ile yara iyileşme süresini azalttığı, dehidrasyon, açlık, protein eksikliği ve kronik anemi gibi faktörlerin yara iyileşmesini geciktirdiği bildirilmiştir (Degernes, 2009).

Tüm hayvan türlerinde ve tüm hastalıkları değerlendiren çalışmalarının kısıtlı olduğu bildirilmiştir (Pamuk ve ark., 2009). Ülkemizde kanatlı hayvanlarla ilgili yapılmış bazı çalışmalarda (Özsoy, 1996; Kibar ve Bümin, 2006; Aslan ve ark., 2008) sadece yabani kuşlar ele alınmıştır. Sunulan çalışmanın, evcil ve yabani

kanatlı hayvanların ayrı ayrı veya birlikte incelendiği ve/veya cerrahi hastalıkların dağılımlarının karşılaştırıldığı çalışmalara yardımcı olacağı; veteriner hekimlere ve araştırmacılara yön verebileceği düşünülmüştür.

Kaynaklar

- Aslan L, Özdemir A, Karasu A, Özkan C, Gençcelep M, Durmuş A ve Akgül Y (2009). Van Gölü Havzasında 2006-2008 Yılları Arasında Yabani Kuşlarda Yaralanma ve Kırık Olgularının Tedavileri. YU Veteriner Fakültesi Dergisi, 20(2), 7-12.
- Davis C (1996). Diseases of Cage and Aviary Birds. Rosskopf WJ and Woerpel RW, Eds. Hong Kong: Williams and Wilkins, 11-18.
- Degernes LA (1999). Avian Medicine: Principles and Application. Ritchie BW, Harrison GJ, Harrison LR, Eds. Florida: Wingers Publishing, 417-433.
- Fix AS ve Barrows SZ (1990). Raptors Rehabilitated in Iowa During 1986 ve 1987: A Retrospective Study. Journal of Wildlife Diseases, 26(1), 18-21.
- Kara Avcılığı Kanunu (4915). TC Resmi Gazete, 28658, 26.05.2013.
- Kibar M ve Bümin A (2006). Yırtıcı Kuşlarda Ateşli Silah Yaralanması Sonucu Oluşan Kırıkların Değerlendirilmesi: 85 Olgu (1998-2005). Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 12(1), 11-16.

- Kurtdede A (2002). Kafes Kuşlarının Muayenesi ve Hastalıkları. Ankara: Azim Matbaası, p.68, 70.
- Molina-Lopez RA, Casal J ve Darwich L (2013). Final Disposition and Quality Auditing of the Rehabilitation Process in Wild Raptors Admitted to a Wildlife Rehabilitation Centre in Catalonia, Spain, during a Twelve Year Period (1995–2007). Plos One. 8(4), e60242.
- Özsoy S (1996). Yabani Kuşlarda Ekstremitelerin Ortopedik Problemlerinin Klinik Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 22(1), 107-125.
- Pamuk K, Sarıtaş KZ, Demirkan İ ve Korkmaz M (2009). Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Kliniğine Getirilen Hastaların Değerlendirilmesi: 1090 olgu (2001-2008). Kocatepe Veteriner Dergisi, 2(1), 29-33.
- Sarıerler M, Kılıç N (2003). Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) Veteriner Fakültesi Cerrahi Kliniğine Getirilen Hastalara Toplu Bir Bakış (1999-2003) Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 22 (1-2-3), 75-79.